

УДК 332.322.2:631

Н.М. Притулакандидат сільськогосподарських наук
Класичний приватний університет**ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ
ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ**

У статті розглянуто питання складових інвестиційної привабливості фермерських господарств та фактори впливу. Дано оцінку сучасному стану розвитку фермерських господарств та їх місцю в аграрній економіці країни.

Ключові слова: фермерські господарства, інвестиційна привабливість, спеціалізація господарств, розміри фермерських господарств, стадія життєвого циклу підприємства.

I. Вступ

Інтенсивність залучення інвестицій в українські підприємства пов'язано з інвестиційною привабливістю об'єкта інвестування. Оцінювання інвестиційної привабливості потенційного об'єкта інвестування – це перший крок під час прийняття інвестиційного рішення. Тому основною метою об'єкта інвестування є підвищення інвестиційної привабливості та залучення максимально можливого обсягу інвестицій.

Рівень інвестиційної привабливості аграрних підприємств у цілому та фермерських господарств зокрема є досить низьким. Однією з основних причин банкрутства значної частини аграрних підприємств є незадовільний стан матеріально-технічної бази, що спричинено низькою платоспроможністю сільськогосподарських товаровиробників. При цьому, аналізуючи досвід провідних аграрних підприємств галузі, варто відзначити, що досягти високої ефективності сільськогосподарського виробництва можна завдяки інвестиціям. Основними джерелами інвестування аграрних підприємств є власні кошти, бюджетні ресурси та кошти, залучені з комерційних джерел. Проте суб'єкти господарювання і державний бюджет не в змозі повною мірою інвестувати внутрішні потреби.

Інвестиційна привабливість фермерського господарства – це сукупність характеристик його фінансово-господарської та управлінської діяльності, перспектив економічного розвитку та можливості залучення інвестиційних ресурсів. Оцінка інвестиційної привабливості є інтегральною характеристикою внутрішнього середовища фермерського господарства.

Готовність інвесторів до вкладення капіталу в будь-яке аграрне підприємство залежить від існуючого в регіоні та аграрній галузі інвестиційного клімату, а саме від сукупності політичних, економічних, соціальних і юридичних умов, що впливають на результати інвестиційного процесу. Вирішення цієї проблеми

значною мірою пов'язане з побудовою раціонального механізму формування інвестиційної привабливості аграрних підприємств взагалі та фермерських господарств зокрема. Необхідність дослідження інвестиційної привабливості, створення умов для її зростання визначили актуальність цього дослідження.

Питання інвестиційної привабливості підприємств аграрного сектора, а також інші, пов'язані з ним знайшли відображення у наукових працях В. Амбросова, В. Андрійчука, І. Баланюка, Т. Беня, А. Бортника, П. Гайдуцького, В. Горлачука, В. Горьового, М. Гладія, П. Саблука, В. Шевцової, В. Юрчишина, Е. Якименко та ін. Разом з тим потребують докладного висвітлення питання сучасного розвитку фермерських господарств в умовах жорсткої конкуренції та покращення їх інвестиційної привабливості.

II. Постановка завдання

Мета статті – дослідити фактори, що впливають на сучасне становище інвестиційної привабливості фермерських господарств, та визначити її складові.

Виходячи з мети поставлено та вирішено такі завдання:

- проаналізувати фактори, що впливають на інвестиційну привабливість підприємств галузі, а саме фермерських господарств;
- розглянути такі складові інвестиційної привабливості фермерських господарств, як: ефективність використання інвестиційних ресурсів, зовнішнє середовище підприємства, стадія життєвого циклу, вплив спеціалізації та розміру господарства;
- визначити роль фермерського господарства в економіці аграрного сектора.

III. Результати

Для розгляду й оцінювання інвестиційної привабливості фермерських господарств в Україні необхідно враховувати особливості аграрної галузі, які вносять певні корективи. Перша і найголовніша особливість полягає

в тому, що аграрне виробництво є необхідною діяльністю з метою задоволення потреб населення в продуктах харчування та потреб промисловості в сировині, тому рівень його розвитку повинен забезпечувати продовольчу безпеку держави.

Визначення інвестиційної привабливості будь-якого об'єкта господарювання потребує особливої уваги щодо середовища підприємства, яке розташоване в певному адміністративно-територіальному регіоні держави. Перспективи діяльності фермерських господарств в Україні, їх виробнича стратегія обмежені як внутрішнім, так і зовнішнім середовищем, законодавчим простором, що пов'язаний з економічною ситуацією, станом розвитку ринкової інфраструктури тощо. Стан справ в аграрній галузі України свідчить про високий рівень впливу ризиків внутрішнього та зовнішнього характеру для всіх потенційних об'єктів інвестування.

Інвестиційна привабливість фермерського господарства як об'єкта інвестування формується під впливом певних умов і факторів внутрішнього та зовнішнього характеру.

До факторів зовнішнього характеру, що негативно впливають на інвестиційну привабливість, належить недосконала законодавча база, високий рівень корупції, земельні відносини, які склалися на сучасному етапі. Однак є і позитивні фактори: низька вартість оренди землі, можливість довгострокової оренди землі (на строк до 49 років), велика кількість земель, що зараз не обробляються, але надалі можуть бути залучені до обробітку.

До факторів внутрішнього характеру, що впливають на інвестиційну привабливість фермерських господарств, ми зараховуємо виробничі, управлінські кадрові та місце розташування, а саме: фінансово-господарську діяльність, ефективність використання інвестиційних ресурсів, матеріально-технічну базу, стадію життєвого циклу підприємства, виробничу спеціалізацію, кадровий склад, родючість та склад ґрунтів господарства.

Ефективність використання активів фермерського господарства слід визначити з погляду наявності та використання всіх можливих джерел їх формування. А тому одна з умов формування інвестиційної привабливості підприємства – це результативність його фінансово-господарської діяльності, яку визначають на основі фінансової та бухгалтерської звітності. Загальні фінансові результати діяльності фермерського господарства повною мірою відображають стан справ на підприємстві і дають змогу визначити ймовірність залучення інвестицій та ефективність їх використання, що відповідає інтересам підприємства й інвестора [8, с. 60].

Необхідно звернути особливу увагу на ефективність використання інвестиційних ресурсів сільськогосподарським підприємством як на необхідну умову формування його інвестиційної привабливості. Визначення ефективності здійснюється шляхом розрахунку індексів, співвідношень і коефіцієнтів, таких, наприклад, як прибутковість коштів і коефіцієнт самозабезпеченості інвестиційними ресурсами. Коефіцієнт самозабезпеченості свідчить про можливість підвищити конкурентоспроможність і ділову активність за рахунок власних коштів. Прибутковість позичених коштів має значно перевищувати прибутковість власних інвестиційних ресурсів тощо.

На інвестиційну привабливість фермерського господарства впливає, також, стадія його життєвого циклу. У теорії ринку виокремлюють шість послідовних стадій життєвого циклу підприємства: “народження”, “дитинство”, “юність”, “рання зрілість”, “остаточна зрілість”, “старіння”.

На стадіях зростання та стабільності (перші 4 стадії) фермерське господарство є більш привабливим об'єктом інвестування. Технічне переозброєння, реконструкція, модернізація тощо, зростання обсягів інвестиційних ресурсів забезпечують привабливість його як об'єкта інвестування. На останніх двох стадіях (“остаточної зрілості” та “старіння”) підприємство практично втрачає свою інвестиційну привабливість, тому що всі свої потенційні можливості воно використало і потребує кардинальних змін.

Як свідчить вітчизняний і зарубіжний досвід, інвестиційно привабливими вважаються підприємства, що перебувають на стадіях, коли в них збільшуються обсяги продажу, рівень використання виробничих потужностей тощо, тобто покращуються показники їх діяльності. На стадіях “остаточної зрілості” та “старіння” інвестиції вважаються недоцільними, за винятком тих випадків, коли обсяг інвестицій у технічне переоснащення невеликий і вкладені кошти можуть повернутися інвестору в найкоротший термін [2, с. 47–51].

Якщо передбачається перепрофілювання, диверсифікація або реструктуризація фермерського господарства, то інвестування доцільне і на стадії “старіння”. Ці заходи дають змогу економити практично всі види ресурсів, збільшити обсяги продажу за рахунок розширення асортименту сільськогосподарської продукції.

Розглянутий підхід впливу стадії життєвого циклу підприємства доцільніше використовувати в умовах відносної стабільності ринкових відносин. Сьогодні в Україні цей підхід не використовується повною мірою. Це пов'язано з особливостями становлення,

розвитку та функціонування фермерського господарства.

Світовий досвід доводить, що фермерські господарства ведуть високопродуктивне виробництво і повністю вирішують продовольчу

проблему в більшості країн світу. Місце фермерських господарств України у сільськогосподарському виробництві наведено в табл. 1 [6].

Таблиця 1

Місце фермерських господарств у сільськогосподарському виробництві України

Показник	1995 р.	2000 р.	2005 р.	2010 р.
Частка фермерських господарств у площі с.-г. угідь, %	1,9	5,2	6,2	7,4
Питома вага фермерських господарств у виробництві валової продукції сільського господарства, всього, %	0,6	1,8	3,0	2,7
у тому числі:				
продукції рослинництва	0,9	2,6	4,7	4,2
продукції тваринництва	0,3	0,4	0,4	0,6
Питома вага фермерських господарств у виробництві основних с.-г. культур, %:				
зернових культур	1,5	5,1	8,1	7,7
цукрових буряків	2,2	5,7	6,7	8,4
соняшнику	3,0	10,0	11,0	14,1
картоплі	2,3	4,4	5,5	6,2
овочів	4,3	10,6	11,3	12,3
Питома вага фермерських господарств у виробництві основної продукції тваринництва, %:				
м'яса (у забійній вазі)	0,3	0,5	0,5	0,7
молока	0,2	0,5	0,6	0,6
яєць	0,1	0,1	0,1	0,1

Дані таблиці свідчать про незначну роль фермерських господарств України у виробництві сільськогосподарської продукції. Площа сільгоспугідь фермерських господарств останніми роками збільшилась у 71 раз, а виробництво зерна – в 348 разів, соняшнику – у 220, цукрових буряків – у 388, молока – у 87, яєць – у 44 рази. Разом з тим, частка фермерських господарств у валовій продукції всіх категорій господарств ще залишається низькою. Так, при їх питомій вазі у загальній площі сільгоспугідь 7,4% частка виробленої валової продукції становить 2,7%, у тому числі рослинництва – 4,2% і тваринництва – 0,6%.

Сьогодні найбільш інвестиційно привабливою галуззю фермерських господарств є рослинництво, тому що:

- галузь тваринництва є більш капіталомістким процесом, і в сучасних умовах у фермерів немає необхідних коштів для забезпечення всіх потреб цього виробництва;
- рослинництво продукцію легше зберігати, транспортувати і можна реалізувати у міру необхідності. Вона швидко забезпечує віддачу вкладених коштів порівняно з тваринництвом;
- сезонність виробництва дає можливість фермеру близько половини річного бюджету робочого часу використовувати для власних потреб, на відпочинок, підвищення кваліфікації, комерційну діяльність тощо.

З 2000 р. у зв'язку з приватизацією землі та реорганізацією сільськогосподарських підприємств відбулась активізація процесу створення фермерських господарств, що спричинило збільшення їх загальної кількості до 43000, або на 20%. Середній розмір

одного фермерського господарства зріс із 18,9 га в 1991 р. до 71,9 га в 2010 р. У Луганській, Кіровоградській, Харківській, Рівненській областях він становив від 100 до 120 га. Поряд із цим в Закарпатській та Чернівецькій областях середній розмір фермерського господарства становить 6,5–11,8 га [3, с. 37].

Таким чином, більшість фермерських господарств в Україні має розміри, недостатні для ведення сучасного інтенсивного, високотоварного ефективного виробництва.

Розміри фермерських господарств тісно пов'язані з їх спеціалізацією. З одного боку, виходячи з наявної площі землекористування, фермер підбирає виробничий напрям діяльності з тим, щоб ефективніше використовувати землю і вкладений капітал. З іншого – спеціалізація виробництва і здійснювані заради неї відповідні інвестиції примушують фермера приймати рішення щодо розширення або обмеження земельних угідь. За спеціалізацією в Україні діють фермерські господарства таких типів:

- рослинницькі господарства, що спеціалізуються на вирощуванні зернових, соняшнику, цукрових буряків. У структурі товарної продукції таких господарств більше ніж 50% припадає на два–три основних види продукції рослинництва;
- господарства рослинницько-тваринницького типу: зерно-молочні, зерно-свинарські. На таких фермах раціонально використовується побічна продукція і займаються переважно двома галузями, на які припадає більше ніж 60% товарної продукції;
- господарства з вузькою спеціалізацією, які займаються виробництвом окремих видів продукції тваринництва, як прави-

ло, це птахівництво чи свинарство на купованих кормах, виробництвом овочів або ж нетрадиційними видами продукції (бджільництво, рибництво, квітникарство тощо);

– багатогалузеві господарства.

На початку господарювання фермерам притаманна багатогалузева модель розвитку. Ведення господарства при такій спеціалізації пояснюється ще й тим, що це є однією з можливостей зменшити ризик банкрутства. Виробництво декількох видів продукції дасть змогу у разі невдачі, збитки від одного виду продукції перекрити чи урівноважити прибутками від інших. На думку багатьох науковців, цей вид спеціалізації є стартовим, характерним тільки для початкового періоду [1, с. 4].

Спеціалізація фермерських господарств зони Степу на вирощуванні зерна, переважно зерна озимої пшениці, пояснюється сезонністю цього виробництва та порівняно низькими витратами матеріальних ресурсів та праці на один гектар. Останніми роками спостерігається збільшення частки посівів соняшнику, що, насамперед, пов'язано з високою дохідністю цієї культури. Незначне зростання частки посівів кормових культур свідчить про поступове відновлення обсягів виробництва продукції тваринництва. З цим пов'язане майже дворазове зростання поголів'я тварин у цих організаційних структурах.

Спеціалізація виробництв зумовлює підвищення продуктивності праці; використання маркетингу, набагато ефективніше використання наявної техніки.

У США вважають, що для підтримки нормального рівня життя (за американськими мірками), займаючись тільки сільським господарством, фермерська сім'я повинна обробляти 240 га землі. Але найефективнішими є ферми з площею землекористування близько 1000 га. Водночас дрібні ферми більш конкурентоспроможні з погляду реагування на зміну кон'юнктури ринку, фінансової і цінової політики держави. Проте дрібні ферми не сприяють ефективному використанню технічних засобів і не гарантують фермеру і членам його сім'ї необхідних доходів, що доволі часто потребує при подоланні фінансових труднощів шукати роботу на стороні.

Отже, існує значна диференціація фермерських господарств за площею угідь по регіонах. Так, із 41945 фермерських господарств, що мають землі на кінець 2010 р., 3118 (7,2%) мали середню площу до 3 га; 3559 (8,3%) – до 5 га; 4758 (11,1%) – до 10 га; 5656 (13,1%) – до 20 га і 15692 (36,5%) – до 50 га. Лише 21,3% фермерських господарств мають середні розміри понад 50 га сільськогосподарських угідь, але в

них зосереджені 76,3% усіх земель фермерських господарств [7].

Наступний фактор, що впливає на інвестиційну привабливість фермерського господарства, – матеріально-технічна база, яка формується за рахунок довгострокових капітальних вкладень, обігових коштів, матеріально-технічних ресурсів, і являє собою сукупність ресурсів, предметів і засобів праці, що використовуються у виробництві та забезпечують нормальну діяльність господарства.

При найзагальнішому підході до фермерства, виходячи з об'єктивних і суб'єктивних причин, початкового капіталу в українського фермера на придбання засобів виробництва не виявилось. Саме можливість придбання технічних засобів є одним з найістотніших чинників, який припиняє розвиток фермерства. Низький рівень забезпечення фермерських господарств технічними засобами значною мірою зумовлений обмеженням їх придбанням у господарствах колишнього колективного сектора. Значна частина фермерів придбали перші технічні засоби саме у сільськогосподарських великих підприємств, де ці засоби у більшості випадків дуже довго експлуатувалися і відслужили свій термін. Відомо, що на 9–10-му році експлуатації тракторів і зернозбиральних комбайнів їх річний виробіток зменшується порівняно з першими трьома роками на 15–20%, а експлуатаційні витрати збільшуються в 1,8–2 рази. Проте і такі можливості обмежені, а починаючи з 2000 р. – вичерпані. І лише окремі фермери змогли купити технічні засоби механізації.

Ефективність використання сучасної сільськогосподарської техніки залежить від розмірів фермерського господарства. Коли воно збільшується, то підвищується завантаженість техніки та зростають показники ефективності її використання.

Згідно з даними Держкомстату України, в 2010 р. на 100 фермерських господарств припадало 65 тракторів, 20 комбайнів, 19 автомобілів, 30 сівалок. Разом з тим, згідно з рекомендаціями Інституту аграрної економіки УААН, на одне фермерське господарство має припадати 2,46 трактора, 0,46 комбайна різних типів, а також 0,51 вантажного автомобіля. Для досягнення такого рівня оснащення технічними засобами господарству необхідно витратити 464 тис. грн, а в цілому по Україні – 26,5 млрд грн. При цьому на кінець 2010 р. вартість усіх основних засобів фермерського господарства в середньому становила лише 34,4 тис. грн. Не набагато краще становище із забезпеченням фермерських господарств ґрунтообробною технікою, іншими технічними й транспортними засобами та обладнанням

для тваринництва, будівельними матеріалами [5, с. 6].

Як свідчить світова практика, основним елементом виробництва та формування ресурсів у фермерських господарствах є наявність робочої сили, здатної використувати наявні засоби виробництва. Результативність господарської діяльності ферми значною мірою залежить від забезпеченості її трудовими ресурсами, їх професійно-кваліфікаційного рівня, здатності реалізувати свою потенційну продуктивну силу.

Фермерські господарства, як і будь-які інші сільськогосподарські підприємства, характеризуються сезонним використанням праці. Узимку зайнятість у господарстві протягом дня в 2–2,5 раза менша, ніж улітку. Зайнятість і трудова активність фермера великою мірою визначається спеціалізацією виробництва, оскільки в господарствах тваринницького напрямку фермер працює фактично щодня, в тому числі у вихідні та святкові дні. Відповідно, в цих господарствах буде вища зайнятість працівників.

Фермерське господарство, відповідно до законодавства, – це, насамперед, сімейне господарство з незначним залученням на сезонні роботи найманої робочої сили. У країнах Європейського Союзу третина всіх витрат праці припадає на фермера, 30–40% – на членів сім'ї, решта – на найманих працівників. У Великобританії частка найманих працівників перевищує 40%. Очевидно, що в аграрній сфері України в найближчому майбутньому наймання працівників утвердиться у фермерських господарствах, діяльність яких без найму спеціалістів та інших категорій працівників неможлива.

Фермери ведуть виробництво переважно на сімейній основі, і тому рівень забезпеченості їх трудовими ресурсами по регіонах залежить від розмірів сім'ї та площ землекористування господарств. Так, у більшості степових і лісостепових областей кількість працюючих у розрахунку на 100 га угідь та на одне господарство близька до середніх по Україні. Проте у зв'язку із малоземеллям та

великою густотою населення в Закарпатській, Чернівецькій, Івано-Франківській, Львівській, Тернопільській областях кількість працівників на одне господарство удвічі, а в розрахунку на 100 га угідь – в 5–6 разів більша. Це свідчить про значні потенційні можливості цих областей для розвитку інтенсивних трудомістких галузей (тваринництво, овочівництво, плодівництво) [9, с. 60].

Ефективність господарювання являє собою комплексне відображення кінцевих результатів використання засобів виробництва і робочої сили за певний проміжок часу. Ознакою ефективності може слугувати необхідність досягнення мети виробничо-господарської діяльності підприємства з найменшими витратами громадської праці або часу.

Для підвищення інвестиційної привабливості фермерських господарств та для зростання прибутковості діяльності сьогодні необхідно створити оптимальні за розмірами масиви фермерських господарств за рахунок оренди паїв. Досвід багатьох господарств переконує, що ефективність виробництва значно вища там, де розміри землекористування перевищують 500 га. За цих умов досягається повна трудова активність фермера, а ефективність використання фондів найвища.

З метою оптимізації розмірів фермерських господарств, а відповідно, і підсилення інвестиційної привабливості слід створити такі умови виробництва, за яких ці підприємства були б конкурентоспроможними на світовому ринку. Досвід країн Західної Європи переконує, що ефективність виробництва значно вища там, де розміри землекористування перевищують 100 га, а у США – 400 га. За цих умов ефективність використання фондів є найвищою.

Вітчизняними вченими-аграрниками визначено оптимальні розміри фермерських господарств, які володіють землею у межах 250–400 га. Оптимальний розмір ферми, безумовно, залежить від регіону, сфери функціонування і спеціалізації (табл. 2) [4, с. 78].

Таблиця 2

Рациональні розміри фермерських господарств України

Напрямок спеціалізації	Степ	Лісостеп	Полісся
Зерновий	300–500	300–400	250–350
Зерновий з вирощуванням соняшнику	300–500	–	–
Зерново-буряківничий	–	300–400	–
Картоплярський	–	–	100–150
Овочівницький	25–50	25–50	25–50
Плодоягідний	30–60	30–60	25–50
Виноградарський	20–50	–	–
Виробництво: молока	250–400	250–400	200–300
яловичини	300–500	350–500	300–400
свинини	250–400	200–400	200–400
продукції вівчарства	200–300	200–300	–
продукції птахівництва	250–300	250–300	150–200

Раціональні розміри землекористування зумовлені двома головними чинниками:

1) ефективним завантаженням (використанням) техніки;

2) можливістю вести раціональне землеробство з дотриманням сівозмін.

Для фермера, як і будь-якої підприємницької структури, створення відповідної ресурсної бази, узгодженості і збалансованості її окремих елементів є особливо важливим. Адже саме з цього і, зокрема, з обмежених можливостей розширення земельних наділів, придбання технічних засобів фермер виходить при формуванні своєї виробничої програми. Однак сьогодні вирішення цих питань не можливе без втручання держави. Саме при державній підтримці можна вирішити питання економічного розвитку підприємств аграрної сфери. За допомогою економічних важелів (цільових субсидій, податкових пільг тощо) держава має стимулювати модернізацію технології, інноваційну діяльність, освоєння нових видів продукції і послуг. Вона надає фермерам цільові кредити та інші види допомоги.

Сьогодні прибуткова підприємницька діяльність можлива лише в разі одночасного поєднання приватної власності та державного регулювання макроекономічних ринкових механізмів, що забезпечить, зокрема в аграрному секторі економіки, створення інвестиційно привабливих, ефективних, із оптимальним розміром господарств.

IV. Висновки

Отже, особливості аграрної сфери значним чином впливають на формування інвестиційної привабливості фермерських господарств. Низький рівень інвестиційної привабливості зумовлений малою платоспроможністю сільськогосподарських товаровиробників, застарілою матеріально-технічною базою, недостатнім кадровим забезпеченням, неефективним використанням інвестиційних ресурсів.

На формування інвестиційної привабливості фермерських господарств значним чином впливають ефективність використання інвестиційних ресурсів, насамперед, власних та позичених; зовнішнє середовище підприємства – законодавчий простір, рин-

кова інфраструктура, зональні умови та особливості виробництва; стадія життєвого циклу. Спеціалізація фермерського господарства прямо впливає на його інвестиційну привабливість, оскільки зумовлює підвищення продуктивності праці, набагато ефективніше використання наявної техніки та земельних ресурсів.

Фермерські господарства в економіці аграрного сектора на сьогодні відіграють незначну роль. Найбільш привабливою галуззю виробництва є рослинництво, а саме спеціалізація на вирощуванні зернових та соняшнику як найбільш рентабельних культур.

Список використаної літератури

1. Амосов О.Ю. Фермерство як форма підприємництва в аграрній сфері / О.Ю. Амосов // Агросвіт. – 2008. – № 8. – С. 4–6.
2. Гриньова В.Н. Інвестування / В.Н. Гриньова, В.О. Корда. – К.: Знання, 2008. – С. 47–51.
3. Горьовий В.П. Кооперація фермерських господарств / В.П. Горьовий // Агроінком. – 2007. – № 9–10. – С. 35–40.
4. Кропивко М.М. Інвестиційне забезпечення селянських (фермерських) господарств: дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.02.02 / М.М. Кропивко; Інститут аграрної економіки УААН. – К., 2003. – 272 с.
5. Мельник Л.Л. Фермерство в сучасній аграрній сфері економіки країни / Л.Л. Мельник // Агросвіт. – 2007. – № 5. – С. 4–8.
6. Міністерство аграрної політики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.minagro.gov.ua.
7. Офіційний сайт Держкомстату України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
8. Кісіль М.І. Критерії і показники економічної ефективності малого і середнього бізнесу на селі / М.І. Кісіль // Економіка АПК. – 2001. – № 8. – С. 59–64.

Стаття надійшла до редакції 28 грудня 2011 р.

Питула Н.М. Особенности инвестиционной привлекательности фермерских хозяйств Украины

В статье рассматриваются вопросы составляющих инвестиционной привлекательности фермерских хозяйств и факторы влияния. Дана оценка современному состоянию развития фермерских хозяйств и их месту в аграрной экономике.

Ключевые слова: фермерские хозяйства, инвестиционная привлекательность, специализация хозяйств, размеры фермерских хозяйств, стадия жизненного цикла предприятия.

Prytula N. Features of investment attractiveness farm in Ukraine

The article examines the components of investment attractiveness of farming, and environmental influences. This assessment of the current state of development of farms and city in the agricultural economy.

Key words: *the farms, investment attractiveness, specialty farms, farm size, stage of the life cycle of the enterprise.*